

Hvem kommer i fritidsordning?

Fra inklusion til eksklusion

FOA

Juni 2019

Undersøgelsen er udført på bestilling af

FOA

Henvendelser:

FOA

Staunings Plads 1-3

1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26

Rapporten er udarbejdet af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade, Bureau 2000 – analyse og forskning.

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:

Bureau 2000 – analyse og forskning

Skråplanet 29

3500 Værløse

Tlf.: 44 66 22 64

www.bureau2000.dk

Copyright: Bureau 2000

ISBN: 978-87-90771-87-4

Indhold

Forord	4
Hovedresultater i punktform.....	5
1. Hovedresultater.....	6
2. Brug af SFO/fritidshjem 2017	8
2.1. Lovgrundlag	8
2.2. Fritidstilbud og etnisk baggrund.....	10
2.3. Fritidstilbud og andre socioøkonomiske faktorer	11
2.4. Fritidstilbud og tilhørsforhold til udsat boligområde	14
2.5. Diskussion	14

Forord

Man lærer ikke et sprog alene ved at lytte til nogen, der kan sproget. Og selvom undervisning i en dansk folkeskole langt fra er envejskommunikation, så skal børn med anden etnisk baggrund have mulighed for at bruge sproget mest muligt for at lære det.

Når børn er i SFO og på fritidshjem er legen i centrum for børnenes aktiviteter. Sproget giver adgangen til legen, og det er derfor i legen, at børn er meget motiverede for både at bruge og lære sproget. Når børn med etnisk minoritetsbaggrund ikke kommer i SFO og på fritidshjem og leger med dansktalende børn, så bliver de afskåret fra den bedste sprogundervisning, der findes.

Her i rapporten findes der tal, som viser, at langt de fleste etnisk danske børn er med i fællesskabet efter skoletid i en SFO eller et fritidshjem. En stor del af børn med en etnisk minoritetsbaggrund, deltager imidlertid ikke i det fælles fritidsliv sammen med klassekammeraterne. Vi kender ikke forældrenes holdninger til fritidstilbuddene, og vi ved derfor ikke hvorfor.

Vi ved, at der samlet set er nogle faktorer, der kendetegner de familier - også etnisk danske familier – hvis børn i højere grad er udenfor fællesskabet i fritidstilbuddene. Det gælder familier med lav indkomst, familier med lavt uddannelsesniveau og familier, hvor moderen har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet.

I FOA ønsker vi ikke en ny lovgivning, som skal tvinge børn med etnisk minoritetsbaggrund i fritidstilbud, men vi vil gerne appellere til, at skolerne ved forældresamtaler fortæller alle forældre, at danske fritidstilbud byder på andet end pasning af deres børn.

Forældre med etnisk minoritetsbaggrund skal vide, at deres børn i legen med dansktalende børn får mulighed for at klare sig bedre i skolen. Alle forældre skal vide, at legen med andre børn i fritidstilbud udgør et trygt fællesskab, fordi det pædagogiske personale kan hjælpe børnene til at lære at løse konflikter, inkludere hinanden og lege sammen på tværs af sociale skel. Fritidslivet ruste børnene til det sociale liv i skolen, under uddannelse og senere i deres arbejdsliv.

Professor Charlotte Ringsmose har undersøgt sammensætningen af den børnegruppe, vi ønsker at løfte ud af negativ social arv. Hun siger, at sammensætningen har ændret sig, så det især er børn af anden og tredje generation indvandrere, der er i risiko for at stå uden uddannelse, når de bliver voksne. Hvis vil sikre, at flere børn bliver til voksne, der kan forsørge sig selv, skal vi oplyse mere om værdien af, at de deltager i de fællesskaber der findes, mens de er børn.

Mogens Bech Madsen

Sektorformand

Pædagogisk sektor

Hovedresultater i punktform

Undersøgelsen er en registerundersøgelse, der omfatter alle danske børn. Den belyser, hvilken brug børnene gjorde af fritidsordninger (SFO, fritidshjem og klub) i slutningen af 2017. Undersøgelsen viser bl.a.:

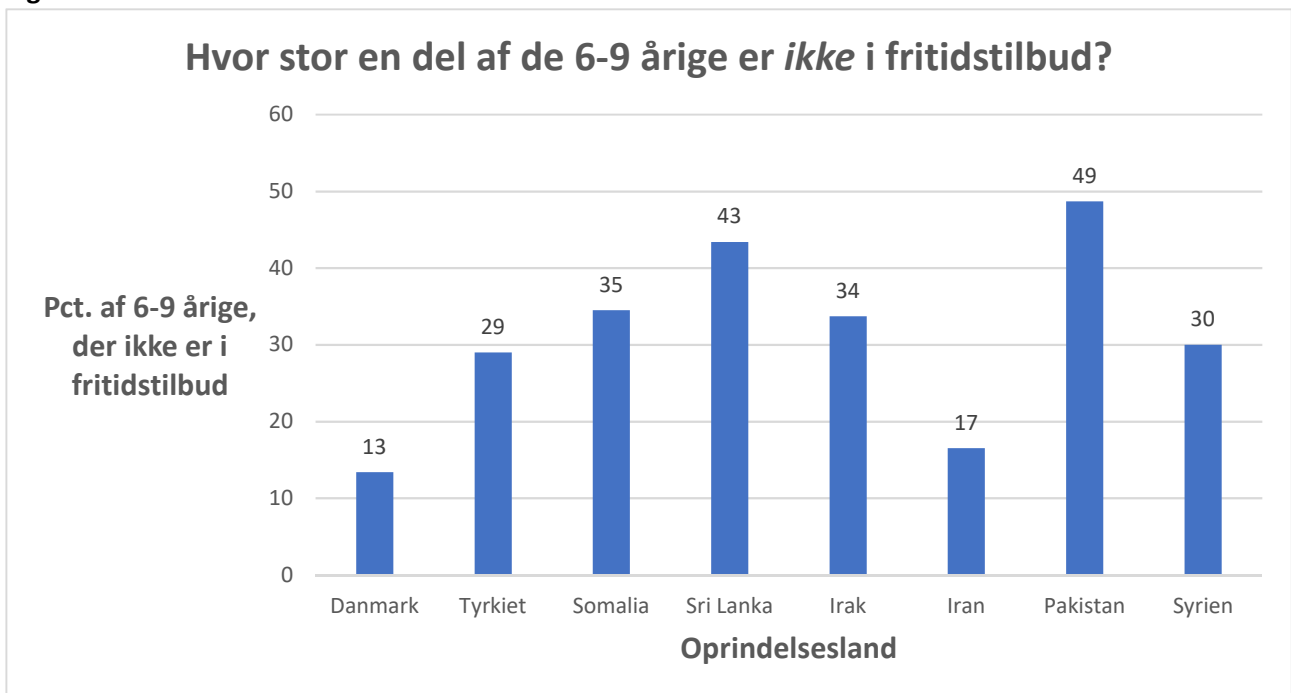
- Langt de fleste af de yngste skolebørn har i dag en fælles fritid i skolefritidsordninger og fritidshjem. Der er imidlertid en mindre gruppe, der ikke er med i dette fællesskab. Det er især børn fra de etniske minoriteter og børn fra socialt udsatte grupper.
- Der er forskel på de etniske mindretal. Skolebørn med pakistanske rødder har således en særlig lav brug af fritidstilbud.
- Børn i udsatte boligområder kommer mindre i fritidsordninger end andre børn
- Høje takster fører til lavere benyttelse af fritidsordninger
- Familier med høje indkomster og høj uddannelse bruger fritidsordningerne mest. Der er ganske vist mulighed for økonomisk friplads, men som fripladsreglerne er udformet, kommer de enlige forsørgere til gode, men har ikke den store betydning for parfamilier.

1. Hovedresultater

Undersøgelsen viser, at der er en betydelig etnisk og social skævhed, når det gælder de små skolebørns brug af fritidstilbud (dvs. skolefritidsordninger på offentlige eller private skoler, fritidshjem eller fritidsklub).

Figur 1 viser, hvordan de etniske grupper fordeler sig med hensyn til brug af fritidsordning.

Figur 1

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at langt de fleste etnisk danske børn er med i fællesskabet efter skoletid i en SFO eller et fritidshjem. For de etniske minoriteter er der imidlertid en stor del af børnene, som ikke deltager i det fælles fritidsliv sammen med klassekammeraterne. Det gælder mest udpræget børn med pakistanske eller sri lankanske rødder.

Bureau 2000 har ikke undersøgt forældrenes holdninger til fritidstilbuddene, og det er således svært at bedømme, hvorfor nogle etniske grupper vælger andre løsninger for mange af de små skolebørn.

Det kan samtidig konstateres, at brugen af fritidstilbud hænger sammen med socioøkonomiske forhold. Der er således en større andel af børnene – også blandt de etnisk danske børn -, der er uden for det fælles fritidsliv, hvis:

- Familien har en lav indkomst
- Familien har et lavt uddannelsesniveau
- Moderen har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet.

HVEM KOMMER I FRITIDSORDNING?

Sat på spidsen tyder undersøgelsen således på, at fritidstilbuddene, der oprindeligt blev set som redskaber til *inklusion og forebyggelse* i forhold til svage grupper, i dag tjener til at *ekskudere* de svage mindretal.

2. Brug af SFO/fritidshjem 2017

2.1. Lovgrundlag

Fritidstilbud til skolebørn kan drives efter forskelligt lovgrundlag:

- 1) Dagtilbudsloven. Den omfatter bl.a. fritidshjem og de traditionelle fritids- og ungdomsklubber
- 2) Folkeskoleloven. Den omfatter bl.a. skolefritidsordninger
- 3) Friskoleloven. Den omfatter bl.a. skolefritidsordninger ved privat- og friskoler
- 4) Folkeoplysningsloven. Den giver mulighed for en række klubaktiviteter
- 5) Ungdomsskoleloven. Den giver også mulighed for en række klubaktiviteter.¹

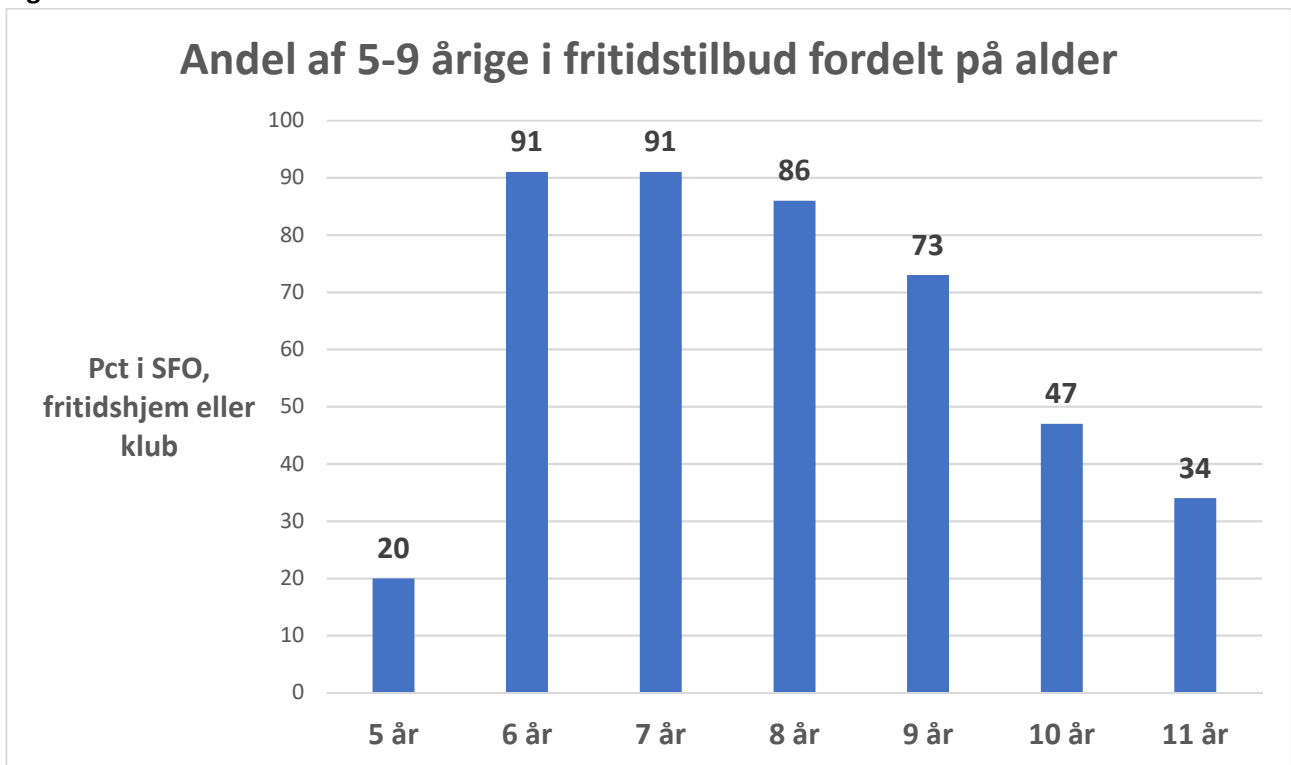
Hvis man vil gennemføre en analyse af brugen af fritidsordninger, har man det problem, at Danmarks Statistik *på klubområdet* – dvs. de lidt større skolebørn - kun har oplysninger om de børn, der bruger de traditionelle fritids- og ungdomsklubber, som drives efter dagtilbudsloven – samt om eventuelle klublignende tilbud, der drives som SFOer. Dagtilbudsloven er fx det lovgrundlag, man anvender i Københavns kommune. I fx Århus og Odense drives klubberne efter lovgivningen om ungdomsskoler. Det giver ikke nødvendigvis et andet indhold i klubbernes aktiviteter, men det indberettes ikke til Danmarks Statistik, hvem der bruger ordningerne.

Klubområdet er sædvanligvis karakteriseret ved, at børnene/de unge frit kan komme og gå som de vil. Børnene må derfor have en vis alder. I fx de traditionelle fritids- og ungdomsklubber er 5 pct. af børnene 9 år, og der er næsten ingen børn under 9 år. Andelen af børn under 10 år er formentlig lige så lav – eller lavere – i de klubber, der drives efter anden lovgivning. Analysen af, hvem der bruger fritidstilbud, er derfor rimelig sikker for børn til og med 9 år. Men jo ældre børnene bliver, jo mere usikker bliver analysen, fordi man mangler data fra en række klubformer.

Figur 2 viser herefter hvor stor en andel af børnene i de forskellige aldersgrupper, der var i fritidstilbud oktober 2017. Jo ældre børnene er, jo større usikkerhed er der om tallene, idet der er en række "mørketal" for klubber, der drives efter folkeoplysningsloven og ungdomsskoleloven.

¹ Hertil kommer den sociale servicelov, som danner grundlag for en lille gruppe af specialtilbud.

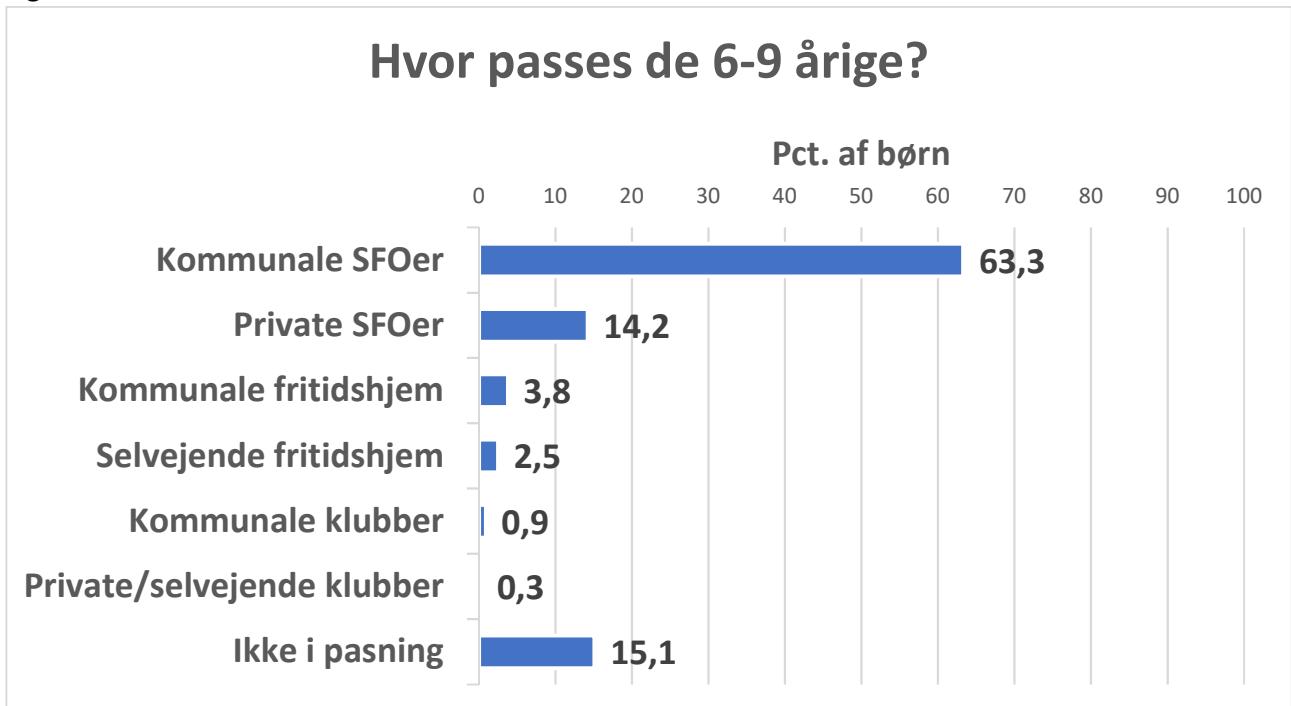
Figur 2.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Figur 3 viser, hvordan pasningen for de 6-9 årige fordeler sig på pasningstype.

Figur 3.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at hvert syvende barn ikke er i fritidstilbud.

2.2. Fritidstilbud og etnisk baggrund

Ser vi nu på børnenes etniske baggrund, viser tabel 1 nogle vigtige forskelligheder, når det gælder valg af pasning.

Tabel 1. Pasning af 6-9 årige fordelt på børnenes etniske baggrund

Oprindelsesland	Ikke i pasning	I privat SFO	I anden pasning	
	Pct. af 6-9 årige			Antal 6-9 årige
Danmark	13,4	14,6	72	230390
Norden	15,3	13,1	71,5	756
Vesteuropa	22,8	28,1	49	1362
Østeuropa	27,5	9	63,4	6523
Tyrkiet	29	11,1	59,9	2603
Somalia	34,5	6,8	58,8	1683
Afrika	25,7	9,2	65,2	2042
Latinamerika	11,9	21,3	66,9	235
USA/Canada	23,7	30,5	45,6	118
Afghanistan	39,8	3,9	56,3	1189
Sri Lanka	43,4	15,4	41,2	539
Irak	33,7	8	58,2	1841
Iran	16,5	12,9	70,7	520
Pakistan	48,7	6,4	44,9	1077
Syrien	29,6	2,8	67,5	1113
Asien	29	12	59,1	4788
Oceanien	14,3	33,3	52,4	21
I alt	15,1	14,2	70,8	256800

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at skolebørn med ikke-vestlig etnisk baggrund generelt kommer mindre i fritidstilbud end andre børn. Der dog forskel på landene. Det gælder mest udpræget for børn med pakistansk oprindelse. I anden række srilankanske og afghanske børn.

Ser vi på børn, der stammer fra et andet vestligt land end de nordiske lande, er der forholdsvis mange skolebørn i SFOer ved privatskoler.

Man kan tænke sig, at nogle af forskellene hænger sammen med, at nogle etniske grupper forlader fritidstilbuddene tidligere end andre.

Tabel 2 viser derfor, hvor stor en andel af børnene, der er i fritidstilbud i de enkelte aldersgrupper.

HVEM KOMMER I FRITIDSORDNING?

Tabel 2. Andel 5-11 årige børn i fritidstilbud fordelt på alder og etnisk baggrund

	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år	I alt 5-11 årige
	Pct. af børn i fritidstilbud							
Danmark	20	92	93	88	74	48	35	65
Norden	19	92	89	84	74	54	42	64
Vesteuropa	28	84	81	82	62	38	28	58
Østeuropa	16	78	79	70	60	38	31	54
Tyrkiet	22	79	79	71	59	40	28	53
Somalia	17	72	67	68	56	31	21	47
Afrika i øvrigt	21	78	78	76	66	42	41	58
Latinamerika	27	84	92	90	85	60	52	71
USA/Canada	19	82	76	85	59	38	42	56
Afghanistan	17	71	62	61	45	31	20	44
Sri Lanka	19	66	64	58	39	28	10	39
Irak	17	69	72	68	56	37	29	49
Iran	20	88	86	84	77	47	41	62
Pakistan	14	60	56	49	40	28	25	39
Syrien	13	73	77	69	64	33	29	51
Asien i øvrigt	21	79	75	72	58	37	27	53
Australien, Oceanien	0	80	100	75	83	86	29	68
I alt	20	91	91	86	73	47	34	63

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at der i nogle etniske grupper er en stor andel, der fravælger fritidstilbuddene allerede fra starten. Blandt de etnisk danske 6-årige, er det kun 8 pct., der ikke kommer i fritidstilbud. Blandt børn med pakistansk oprindelse er det 40 pct. Blandt fx afghanske, syriske og irakiske børn er andelen knap 1/3.

2.3. Fritidstilbud og andre socioøkonomiske faktorer

Når man skal vurdere tallene, skal man naturligvis være opmærksom på, at brug af fritidsordninger kan hænge sammen med andre forhold end etnicitet.

Tabel 3 viser således, hvordan forældrebetalingen påvirker benyttelsen af fritidstilbud.

HVEM KOMMER I FRITIDSORDNING?

Tabel 3. Andel børn i fritidstilbud fordelt på alder og forældrebetaling

Forældrebetaling i kr. omregnet til 12 mdr.	Barnets alder						
	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år
	Pct. af børn i fritidstilbud						
Under 1000	20	92	93	90	83	71	52
1001-1200	20	89	91	86	71	42	29
1201-1400	20	90	89	85	71	44	31
1301-1600	20	92	92	87	74	46	37
1401-1800	20	90	89	82	66	41	28
1801 eller mere	18	87	89	84	68	30	10
I alt	20	91	91	86	73	47	34

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata og tal fra Statistikbanken.

Det ses, at en høj forældrebetaling især har betydning for de lidt ældre børn. Jo ældre barnet bliver, jo flere vælger fritidstilbuddet fra, hvis der er høje takster.² Tabel 4 viser sammenhængen mellem indkomst og benyttelse af fritidstilbud

Tabel 4. Andel børn i fritidstilbud fordelt på alder og ækvivalensindkomst

Familiens ækvivalensindkomst i kr.	Barnets alder						
	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år
	Pct. af børn i fritidstilbud						
Under 50.000	16	76	79	79	65	47	34
50-100.000	16	79	83	78	68	43	35
100-150.000	18	82	82	80	69	44	34
150-200.000	18	84	85	79	67	42	31
200-250.000	19	89	88	81	66	41	28
250-300.000	21	93	92	86	70	42	29
300-350.000	21	95	95	89	74	47	32
350-400.000	21	96	96	92	78	50	36
400-450.000	22	96	97	94	81	55	40
450-500.000	22	97	97	95	84	59	44
500-600.000	21	96	97	94	83	60	48
600-700.000	21	97	97	96	86	61	48
700-800.000	21	98	98	96	88	61	50
800-900.000	18	97	97	96	85	64	51
900-1000000	21	98	97	95	90	65	47
Over 1 mill kr.	24	97	98	94	86	60	48
I alt	20	91	91	86	73	47	34

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

² Det bemærkes, at benyttelsen af fritidstilbud for de ældre aldersgrupper også vil være påvirket af, hvilke andre tilbud, der er til denne gruppe.

HVEM KOMMER I FRITIDSORDNING?

Det ses igen, at økonomien påvirker brugen af fritidsordninger. Jo lavere indkomst, jo flere fravælger fritidsordninger.

Det skal bemærkes, at tabel 4 bygger på *ækvivalensindkomsten*. Den beregnes på en sådan måde, at familiestørrelsen indgår. For jo flere personer, der er i familien, jo flere penge skal den bruge til daglige fornødenheder. Ser vi derimod på den skala, der anvendes i forhold til økonomisk friplads i dagtilbud og SFO, tager man ikke hensyn til familiens størrelse. En familie med to voksne, der hver tjener 23.400 kr. mdl. (2019-niveau), kan således ikke få friplads. Derimod skal en enlig forsørger, der tjener 23.400 kr., kun betale 31 pct. af fuld pris. Fripladsreglerne hjælper med andre ord ikke almindelige lavindkomstfamilier, hvis der er to voksne i familien.

Endelig viser tabel 5, hvordan sammenhængen er mellem familiens uddannelsesniveau og brug af fritidsordninger.

Tabel 5. Andel børn i fritidstilbud fordelt på alder og højeste uddannelsesniveau blandt forældrene

Familiens højeste uddannelse	Barnets alder						
	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år
	Pct. af børn i fritidstilbud						
Kun folkeskole	17	80	83	79	68	46	35
Student	20	85	86	80	69	47	36
Erhvervmæssig, kort videre	19	89	89	83	68	43	30
Mellemlang Bachelor	20	93	93	88	72	44	31
Lang	21	95	96	93	83	57	45
I alt	20	91	91	86	73	47	34

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at børn af højtuddannede forældre kommer mest i fritidsordning.

2.4. Fritidstilbud og tilhørsforhold til udsat boligområde

Tabel 6 viser sammenhængen mellem brug af fritidstilbud og bopæl i et udsat boligområde (jf. Transport- og boligministeriets liste), hvis vi samtidig inddrager den etniske baggrund.

Tabel 6. Andel 6-årige i fritidstilbud fordelt på udvalgte etniske grupper og evt. bopæl i udsat boligområde

	Ikke i udsat boligområde	Udsat boligområde	I alt
	Pct. af 6-årige i fritidsordning		
Danmark	93	78	92
Østeuropa	80	60	78
Tyrkiet	81	63	79
Somalia	77	66	72
Afghanistan	73	63	71
Irak	75	55	69
Pakistan	64	36	60
Syrien	74	69	73
I alt	91	66	91

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at børn fra nogle af de etniske minoriteter ofte har væsentligt lavere brug af fritidstilbud end børn uden for de udsatte boligområder.

2.5. Diskussion

Går man nogle årtier tilbage, blev fritidshjem og klubber ansat som vigtige redskaber til at *integrere* samfundets svage grupper. Fritidstilbuddene var en vigtig del af den forebyggende indsats, der skulle give skolebørn og unge sunde fritidsinteresser, så de ikke lod sig friste af kriminalitet, stoffer m.v.

I dag er det som om, den integrerende funktion er vendt på hovedet, så man snarere kan tale om, at fritidstilbuddene medvirker til at *ekskudere* de svage grupper. I de første skoleår har langt de fleste børn et fælles fritidsliv med udgangspunkt i SFO eller fritidshjem, men en lille gruppe er ikke med i dette fællesskab, og denne lille gruppe består overvejende af børn fra lavindkomstfamilier, børn fra de etniske minoriteter og børn fra familier med lavt uddannelsesniveau. Tabel 7 viser nogle forskelle mellem den gruppe 6-7 årige, som kommer i fritidstilbud og den gruppe, som ikke er i SFO/fritidshjem.

HVEM KOMMER I FRITIDSORDNING?

Tabel 7. Nogle parametre for levevilkår for 6-7 årige i fritidsordninger og 6-7 årige uden for fritidsordninger. Hele landet.

	6-7 årige i fritidstilbud	6-7 årige, der ikke er i fritidstilbud
Gennemsnitlig ækvivalensindkomst	306.572 kr.	220.422 kr.
Andel der bor i alment etagebyggeri	7 pct.	15 pct.
Andel med ikke-vestlig etnisk baggrund	6 pct.	20 pct.
Andel hvis mor har en svag arbejdsmarkedstilknytning	15 pct.	33 pct.
Andel fra familier, der ikke har nogen uddannelse ud over folkeskolen	7 pct.	17 pct.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Forskellene bliver tydeligere, hvis vi sammenligner børn inden for samme kommune. Tabel 8 viser således en sammenligning for Københavns kommune.

Tabel 8. Nogle parametre for levevilkår for 6-7 årige i fritidsordninger og 6-7 årige uden for fritidsordninger. Københavns kommune

	6-7 årige i fritidstilbud	6-7 årige, der ikke er i fritidstilbud
Gennemsnitlig ækvivalensindkomst	307.110 kr.	183.850 kr.
Andel der bor i alment etagebyggeri	19 pct.	59 pct.
Andel med ikke-vestlig etnisk baggrund	12 pct.	47 pct.
Andel hvis mor har en svag arbejdsmarkedstilknytning	18 pct.	46 pct.
Andel fra familier, der ikke har nogen uddannelse ud over folkeskolen	7 pct.	22 pct.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Tabel 9 viser de tilsvarende tal for Odense kommune

Tabel 9. Nogle parametre for levevilkår for 6-7 årige i fritidsordninger og 6-7 årige uden for fritidsordninger. Odense kommune

	6-7 årige i fritidstilbud	6-7 årige, der ikke er i fritidstilbud
Gennemsnitlig ækvivalensindkomst	292.816 kr.	189.613 kr.
Andel der bor i alment etagebyggeri	17 pct.	35 pct.
Andel med ikke-vestlig etnisk baggrund	15 pct.	38 pct.
Andel hvis mor har en svag arbejdsmarkedstilknytning	17 pct.	45 pct.
Andel fra familier, der ikke har nogen uddannelse ud over folkeskolen	7 pct.	23 pct.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Man kunne tænke sig, at fx den lavere ækvivalensindkomst i familier, der ikke bruger fritidsordninger, blot var en genspejling af den højere andel af børn fra de etniske minoriteter. Tabel 10 viser derfor, hvordan tallene ser ud, hvis vi ser på københavnske børn, der *ikke* kommer fra de etniske minoriteter.

Tabel 10. Nogle parametre for levevilkår for 6-7 årige i fritidsordninger og 6-7 årige uden for fritidsordninger. Københavns kommune. Ikke børn fra de etniske minoriteter.

	6-7 årige i fritidstilbud	6-7 årige, der ikke er i fritidstilbud
Gennemsnitlig ækvivalensindkomst	324.808 kr.	222.764 kr.
Andel der bor i alment etagebyggeri	12 pct.	39 pct.
Andel hvis mor har en svag arbejdsmarkedstilknytning	14 pct.	35 pct.
Andel fra familier, der ikke har nogen uddannelse ud over folkeskolen	5 pct.	16 pct.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af registerdata.

Det ses, at forskellene fortsat genfindes, selv om man tager børn fra de etniske minoriteter fra.

Konklusionen er, at fritidsordningerne i dag giver en opdeling af børnene i to grupper:

- Det store flertal af børn, som er sammen efter skoletid i SFO, fritidshjem mv.
- Et mindretal, som ikke er med i fællesskabet med de andre børn efter skoletid. De etniske mindretal og børn fra familier med lave indkomster og lavt uddannelsesniveaue er klart overrepræsenteret i denne gruppe.

Blandt de etniske mindretal er det især børn med pakistansk baggrund, der ikke kommer i fritidsordning.